

Psikanalitik Bir Okuma Denemesi: *Aylak Adam*

Ömriye BAYRAK¹

Özet

Aylak Adam Yusuf Atılgan'ın ilk romanıdır. Bu romanıyla modern Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Atılgan, romanda insanın kendi özüne, içinde yaşadığı dünyaya, üyesi olduğu topluma yabancılaşmış bireyi işler. Bir ismi bile olmayan roman kahramanı C. aykırı, uyumsuz, ötekileşmiş, toplumla çatışan huzursuz bir ruh haline sahiptir ve çağdaş insanın bireyselliğinin yok edilmesinden ve kendi öz benliğinden uzaklaşmayı dayatan koşulların altında yaşamaktan şikâyetçidir. C. yabancılaşmayı adeta alın yazısı edinmiş, tutkulu bir reddediş içindedir. Bu yabancılaşmanın kökeni ise Oidupus Kompleksiyle, uygar toplumdaki engellenmede aranmalıdır. Romanda annenin yerine geçen teyze figürü ve baba, C.'nin garip davranışlarının başlıca nedenleridir. Anneyle istenilen imgesel bütünlük kurulamamış, bunun karşısına ataerkil bir baba dikilmiş, gitgide yalnızlaşan bir çocuk figürü ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada baba-oğul çatışması, yabancılaşma ve arayış, annenin önemi, babanın toplumsal düzene geçişteki rolü, ayna evresinin özne üzerindeki etkisi, narsisizm açıklanmaya çalışılarak roman üzerinden örnekler verilecektir. Roman, Freud ve Lacan'ın görüşleri etrafında incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Freud, Lacan, Yusuf Atılgan, *Aylak Adam*, psikanaliz.

A Psychoanalytic Reading Test: *Aylak Adam*

Abstract

Aylak Adam is the first novel of Yusuf Atılgan. In this novel, Atılgan who has an important place in the modern Turkish Literature tells the story of a person who becomes estranged to self respected of himself, the world living in, society which he is the member of it. C., the hero of novel, who hasn't even a name has uneasy soul that conflicts with society which is contrarian, incompatible and marginalized and he complains about the conditions which are forced modern people to live without individualizely and remove from their self respected. C. makes becoming estranged as his destiny and is in a passionate refusal. This becoming estranged must be sought in the obstacles of civilized society with Oidipus Complex. The father and the figure of aunt who replaces the mother in the novel are the main reasons of C.' strange behaviors. The desired integrity isn't established with mother, instead of this a patriarchal father is put and a gradually isolated child figure emerge. In this study, the conflict with the father -son, estrangement and quest, the importance of mother, the role of father in the in the transition of social layout and the effect of mirror phase on the subject will be given the examples from novel trying to be explained Narcissism. The novel will be examined around the views of Freud and Lacan.

Key Words: Freud, Lacan, Yusuf Atılgan, *Aylak Adam*, psychoanalysis.

Giriş

Aylak Adam'ın yazarı Yusuf Atılgan, bu kitabında şehrli, aylak ve entelektüel bireyin sorunlarını ele alır. Romanın başkahramanı C., dört mevsim boyunca bir arayış içerisinde oradan oraya sürüklenir. Peki, ne arar? Zehra Teyzesi, babası, Güler, Ayşe etrafında birleşen

¹ Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Doktora Programı Öğrencisi, E-posta: omriyebayrak@hotmail.com.

gerçekler ve çocukluğa ait anılarda takılıp kalır. Kalabalıklar içinde yalnız kalmayı başarabilir, bütün dünyaya kafa tutar, babasına sonsuz nefret uyar. Çocukluktan gelen sarsıntılara rağmen yaşama tutunabilme arzusu vardır, bu arzunun adı: “o”dur. Bu roman, bireyin; güçsüzlüğü, kuralsızlığı, anlamsızlığı, kendine ve topluma yabancılaşarak kültürün içine girmeyi reddedişinin romanıdır. Çocukluğundaki travmanın etkisini bir ömür yüreğinde taşıyan, insanların çoğalan benliklerinden nefret eden, anlaşılmadığı için susmayı seçen, hiç bulamayacağı gerçekliği arayan yalnız adamın dramıdır.

Yusuf Atılğan romanın başkahramanına bir isim bile vermez. Roman boyunca onu C. diye anlatır. “C” tek bir harften, sadece bir sembolden ibarettir. Oysa bir isme sahip olmak, var olmanın ilk aşamasıdır. Atılğan, adeta kahramanını var etmemek için mücadele verir. “Özne kendisine bir isim konulmadığı, kendisinden söz edilmediği, söylemde ona yer verilmediği sürece bir varoluşa sahip değildir” (İzmir, 2013, s.282). Yazar bunu romanın kurgusuna çok güzel işler, belki de C.’den yola çıkarak kendi içindeki boşluğa uzanır. Kafka gibi C.’nin içindeki boşluk da hiç dolmaz.

Kendini anlatırken şunları yazıyor Kafka: ‘Beni her şeyden ayıran bir boşluk var ve ben bunun sınırlarına bile uzanamıyorum.’ *Duruşma* ve *Şato* romanlarındaki ana karakterler kişilikten bütünüyle yoksundur ve sırf birer maskeye indirgenmiştir (Kafka’dan aktaran Pappenheim, 2002, s.24).

C.’de Kafka’nın romanlarındaki gibi bir kimlik kaybı söz konusudur. Bu yüzden onu bir isim yerine alfabenin sadece bir harfi simgeler. C. varoluşunun inkâr edildiğini hisseder, kendi varlığına ait olumlu duygular geliştiremez. Dürtülerini harekete geçirerek başka kişilerden kendi varoluşunun onaylanmasını ister.

C. kendini diğer insanların yanında güvende hissetmez, onları ikiyüzlü, bencil hatta düşman gibi görür. İnsanların dünyası değersizdir. Toplumsal çevre ise baskıcıdır. Bu yüzden kendini bu toplumdan soyutlar, bir arayış içine girer. “Ben, toplumdaki değerlerin ikiyüzlülüğünü, sahteliğini, gülünçlüğünü göreliliği, gülünç olmayan tek tutamağı arıyorum: Gerçek sevgiyi” (Atılğan 2017, s.183)! Romanda bu “arayış”ın sebebi ve C. nin çocukluğunda biriktirdiği kötü anıların bütün hayatını nasıl yönlendirdiği gözler önüne serilir. Tam da bu noktada psikanalitik inceleme bize romanın kilitli kapısının anahtarını sunar. *Aylak Adam*’a, “anlamsız anlamlı kılan psikanalitik yorum” (Tura, 2016, s.31) un ışığında bakmak gerekir.

Babanın Adı Metaforu: Oidipus Kompleksi-Simgesel Dönem

Psikanaliz, Freud’un bilinçaltını keşfetmek için kullandığı bir tedavi yöntemi olmasının yanında, birçok modern edebiyat eserini de yorumlama ve açıklığa kavuşturmakta yerini ve

önemini korumaktadır. İnsan doğasının ve yaratıcılığının kökenlerine yönelik çözümlere sağlar. Freud, bu yöntemin nasıl uygulanacağını gösteren ilk örnekleri vermiştir.

Freud'un açtığı "psikanaliz" yoluna öğrencisi Lacan da katılmış, kuramı geliştirerek dil açısından yorumlamıştır. Lacan'a göre bilinçdışı dil gibi yapılanmıştır. Freud'un kurduğu "Oidipus Kompleksi"ni Lacan "dilsel süreç"lerle açıklamaktadır. "Oidipus Kompleksi"; Freud'un, Sophokles'in *Kral Oidipus* eserinden esinlenerek oluşturduğu psikanaliz kuramıdır.² Oidipus Kompleksi Freud'un çıkış noktasıdır: "Ahlak anlayışımıza ters düşen doğal arzularımızdan biz de, aynen Kral Oidipus gibi habersiziz" (Fromm, 2015, s.191). Freud'a göre çocuklarda ahlak gelişimini açıklamak için Oidipus Kompleksi bir anahtardır.

C.'nin annesi C. bir yaşındayken ölür. Onu, annesinin kardeşi Zehra Teyzesi büyütür. Kafasındaki anne kavramı teyzesinde hayat bulur. Onu kıskanç, bencil bir sevgiyle sever. Teyzesini, eve gelen komşu kadınlardan bile kıskanır, hep kendisiyle vakit geçirmesini ister. C.'nin teyzesiyle olan ilişkisi C.'nin toplumla olan ilişkisinin önüne geçerek, bütün hayatını olumsuz etkilemektedir. "Anne çocuk ilişkisinin özne toplum ilişkisinin önüne geçmesi, çocuğun bilinçdışının annenin bilinçdışı doğrultusunda biçimlenmesi riskini ortaya çıkaracaktır" (İzmir, 2013, s.293). C.'nin simgesel düzene geçişinde kilit bir önem taşıyan baba işin içine tam olarak dâhil edilemediği için C. teyzesiyle imgesel ikili ilişkide tutsak olarak saplanıp kalır:

Özne, simgesel düzen ile kurulan ilişkide belirlenir ve biçimlenir. Gerçeklik, Simgesel düzenin özneye izin verdiği kadarıyla kendini icra etme düzlemidir. Öznenin Simgesel düzene uyabilmek yolunda yapabildiği davranışlar, konuşmalar, takındığı tutumlar öznenin gerçekliğini oluştururlar. Bu gerçekliğin izin vermediği öznel taraflar özneye yabancılaşacaktır (İzmir, 2013, s.294).

Erkek çocukların annelerine duyduğu hazzı engelleyen babanın varlığı ya da adıdır. C. imgesel dönemi tam olarak atlatamadığı için bu tehdidi anlayamaz, babanın varlığı onda sadece nefret uyandırır, teyzesine duyduğu arzunun bir cezası olduğunu düşünemez. C. imgesel dönemde kalır, topluma olduğu kadar kendine de yabancılaşır. Teyzesine duyduğu

²Efsaneye göre Thebai Kralı Laios ile karısı İokaste'nin bir çocuğu olur. Tanrı Apollon, krala çocuğun büyüyünce babasını öldürerek annesi ile evleneceğini haber verir. Kral Laios ile karısı bu felaketten kurtulmak için ayaklarını bağlatıp çocuğu Kithairon Dağ'ına atırırlar. Böylelikle kurtulduklarını sanırlar. Bir çoban, çocuğu kurtarır. Korinthos Kralı Polybos ile karısı Merope çocukları olmadığı için bu çocuğu evlat edinirler ve çocuğa, bağların etkisiyle ayakları şiştiği için "Oidipus" ismini verirler. Çocuk onların sarayında büyür. Günün birinde bir tartışma sırasında kendisine "uydurma evlat" diye hakaret edilir. Oidipus'un içine şüphe düşer ve Apollon'un kâhine başvurur. Kâhin ona kimin oğlu olduğunu söylemez. Babasını öldüreceğini, annesiyle evleneceğini haber verir. Kendisini Korinthos kralının öz evladı sanan Oidipus, tıpkı öz babası gibi kadere karşı çıkarak oradan kaçar. Yolda öz babası Laios ve adamları ile karşılaşır, bir anlaşmazlık sonucu adamlarıyla beraber öz babasını da öldürür. Yoluna devam eder. Thebai kapılarına yaklaşır, Thebai, Sphinks adlı bir canavar yüzünden felaket yaşar. Bu canavar şehre giden bütün yolları tutmuş, sorduğu bilmeceye yanıt veremeyen herkesi de öldürmüştür. Kral Kreon, Thebai'yi bu felaketten kurtaracak kimselere krallığı bağışlayarak, kız kardeşi İakoste ile evlendireceğini duyurur. Thebai'de bulunan Oidipus, bilmeceyi bilir ve bunun üzerine Sphinks dayanamayarak hırsından kendini öldürür. Böylelikle Oidipus, Thebai'nin kralı olmakla beraber annesi olduğunu bilmeden de İakoste ile evlenir. Ondaki iki kız, iki erkek çocuğu olur. Hiç farkına varmadan felaketler gerçekleşmiş olur. Bir süre sonra Thebai ülkesinde veba salgını ve kıtlık baş gösterir. Oidipus, kâhine danışır. Kral Laios'u öldürenin Thebai'de yaşadığını, o, kentten atılmadıkça felaketlerin son bulmayacağını öğrenir. Katilin kim olduğunu Oidipus araştırır. Bütün şüpheler kendi üzerinde toplanır, aradığı suçlunun kendisi olduğunu anlar. Oidipus, duyduğu utancın etkisiyle gözlerini kör eder.

sevgi babasının engeline takılır. Eaglaton'a göre erkek çocuğu annesine duyduğu yasak arzuyu terk etmeye ikna eden şey, babasının onu iğdiş etme tehdididir. Bu tehdidin mutlaka dile getirilmesi gerekmez; ama kızın 'iğdiş edilmiş' olduğunu gören erkek çocuk, bunu kendine de uygulanabilecek bir ceza olarak düşünür ve endişeli bir teslimiyetle annesine duyduğu yasak arzuyu bastırır (Eaglaton, 2014 s.165). C. önceleri babasıyla Zehra Teyzesi'nin aralarında olanların farkında değildir. Öğrendiğinde ise tam bir hayal kırıklığı yaşar. Teyzesiyle babasının yakınlaşmasına kayıtsız kalamayan C. babasına saldırır, onun elini ısırır. Haz ilkesinin peşine düştüğü için babası tarafından iğdiş edilir. İğdiş etme her zaman penisin yokluğu demek değildir. Nitekim C. kulağı yırtılarak iğdiş edilir:

O zamanlar onun, kötü dediği bu adamın metresi olduğunu bilmezdim. Sevilende bizimle ortak duygular vardır sanırız. Onun da babamdan öğrendiği kanısındaydım. Durumu benden iyi gizlemişlerdi doğrusu. Çok geç farkına vardım. İlkokulu bitirdiğim yaz, bir gün odada dergi okurken kapı çalındı. Açılıp kapanınca babamın sesini duydum. '–Hizmetçi nerde?' Teyzem, '–Dışarı çıktı,' dedi. '–Ya çocuk?' '– Ortalıkta yok. O da çıkmış olacak.' Sonra bir sessizlik... Eğilip aralık kapıdan baktım. Babam bir koluyla teyzemin etekliğini kaldırıp sarmış, öteki eliyle çıplak bacaklarını okşuyordu. '–Zehra, şu bacakların yok mu?' dedi. Çevrem kararır gibi oldu. Fırladım. Üstlerine atıldığımda bacaklar hala çıplaktılar. '–Bırak onu, bırak!' diye bağırardım... Elini ısırardım. 'Uyy anam!' dedi. Dişlerim acıdı. Birden sol kulağıma yapıştı. Pis, Yakıcı bir acı duydum. Teyzem, 'Ah, ne yaptın?' diyordu. 'Kulağı yırtıldı! Alçak, kulağını yırttın onun! Kulağı yırtıldı.' ağlıyordu. Sonra düştüm. Kafamdaki ses durmadan, 'Kulağı yırtıldı,' diyordu. Kulağı yırtıldı, kulağı yırtıldı, kulağı yırtıldı (Atılğan, 2017, s.152)...

Kulağın yırtılması sesin kesilmesidir, insanlar sesleri duyarak var olmaktadır. Sesleri duyamazlarsa varlığa ulaşamazlar, imgesel dönemde kalırlar:

Eğer ses, varlığa dönük açılmıyorsa, yani bizi var olan şeylere gömülü olmaktan çıkartan ve öz-mevcudiyet ile öz-düşünümden oluşan kapalı daireyi kıran açılmıyorsa bundan, sesin nihayetinde varlığın kendisine denk düştüğü sonucu çıkmaz mı? Varlık, sesin 'açığa çıkardığı' açılmadan başka bir şey değildir (Dolar, 2013, s.99).

Varlığa ulaşmak için ses gereklidir. C. kulağı yırtıldığı için sesleri tam olarak işitemez, toplumun yasalarına karşı çıkar, çünkü toplumun sesini duymaz, toplumun yasaları simgesel döneme aittir. C. bu döneme geçmeyi bir türlü başaramaz. Teyzesiyle kurduğu imgesel bağda mutludur. Babasının evde kaldığı pazarlar, bayram günleri ona azap gibi gelir. Çünkü babası onun mutluluğunun önündeki engeldir.

Erkek çocuğunun annesine duyduğu arzuyu gerçekleştirmek noktasında en büyük engeli babadır. Çocuk babanın saf dışı bırakılması gerektiğini düşünerek onu öldürmeyi tasarlar:

Oedipal öncesi evreleri aşan çocuk sadece anarşik ve sadistik değildir, aynı zamanda fena halde enseste meyillidir: Oğlan çocuğun annesinin bedeniyle olan yakın ilişkisi, onu annesiyle bilinçdışı, yasak bir cinsel beraberlik arzusuna yönelir, hâlbuki anneyle aynı şekilde yakın, dolayısıyla arzusu her zaman eşcinsel olan kız çocuğu libidosunu babasına yöneltmeye başlar. Yani bebekle anne arasındaki ‘ ikili’ ilişki, artık çocuk, anne ve babadan oluşan üçlü bir ilişkiye dönüşmüştür. Ve çocuk kendi cinsinden olan ebeveynini, karşı cins ebeveynine duyduğu sevgide rakibi olarak görmeye başlar (Eaglaton, 2014, s.164-165).

Çocuk, annesini babasından kıskanır. Babayı kendine rakip görür. Freud’a göre çocuğun ilk cinsel istekleri anneye yöneliktir. Çocuk babayı rakip bildiği için onun ölümünü ister (Moran, 2016, s.153). C. babasıyla teyzesinin yakınlığını gördükten sonra düşlerinde babasını öldürür: “On gün sonra başımdan sargıyı çıkardılar. Yara yeri günlerce kaşındı. Kimi geceler düşümde babamı korkunç ölümlerle birkaç kere öldürürdüm. Kulağım için değil, Zehra Teyzeme saldırdı diye” (Atılğan, 2017, s. 152). C. babasını kendine rakip olarak gördüğü için babası ölür ölmez evi satar, babasıyla ilgili çocukluğuna ait ne varsa yok etmek ister. Çünkü babası C.’nin çocukluğunda onarılmaz yaralar açmıştır. C. ise onu sadece rüyalarında öldürmeyi başarmaktadır. Rüyalar her zaman arzuların doyurulması işlevini üstlenmezler. Bazen de acılarla, kaygılarla başa çıkmayı sağlarlar:

Düşler sanrısız bir biçimde dileklerin doyurulmasına yararlar ve haz ilkesinin egemenliği altında işlevleri bu olmuştur. Ancak travmatik nevrozdan yakınların düşlerinin onları düzenli bir biçimde travma durumuna geri götürmesi, bu ilkeye hizmet eden bir olgu değildir. Bu düşler, haz ilkesinin egemenliği daha başlamadan tamamlanması gereken başka bir işlevi yerine getirmektedirler daha ziyade: Yokluğu travmatik nevroza yol açmış olan kaygıyı geriye dönük biçimde geliştirerek uyarılarla başa çıkmayı sağlamaya çalışmaktadırlar (Freud, 2016, s.43).

Böylece C. rüyasında babasını öldürerek acısıyla başa çıkmayı başarır. Yusuf Atılğan C.’ye babasını gerçek hayatta öldürtmese de yukarıdaki gibi bir rüya yoluyla bunu yaptırır, bir de Ayşe ile gittikleri sinema filminde bunun altını çizer. Bir tabanca patlar ve bir kadın bağırır: “Ne yaptın oğlum? Babanı öldürdün” (Atılğan, 2017, s.147)!

C.’nin rüyalarının tetikleyicisi “koku” imgesidir. Göze ve kulağa hitap eden uyarılar çabuk unutulabilirken, koku duyusu, herhangi bir olayla birlikte belleğe kaydedildiğinde unutulması zor, hatırlaması kolay bir uyarı olmaktadır. Koku, bilinçli olarak hatırlaması güç, bellekte yer etmiş, kelimelere hiç dökülmeyen anılarını canlandırır, bilinçdışına giden kapıyı aralayarak C.’nin gizli arzularını ortaya çıkarır:

Koku artmış... Beyaz önlüklü bir kadın ona doğru koşup önünde duruyor. ‘Ah, baban sandım seni. Sizin evde hizmetçiydim ben. Tıpkı baban gibisin. Bir bıyıkların eksik.’ ‘Defol, babama benzemem ben.’ ‘Niye kıızıyorsun? Babaya çekmek kötü bir şey mi? Yaman adamdı senin baban.’

‘Defol, istemiyorum.’ ‘İstesen de istemesen de onun gibisin sen. Bak nasıl bakıyorsun bacaklarıma... Kokuyu duymuyorlar mı (Atılğan, 2017, s.29)?

Freud’a göre, rüyalar akıldışıdır. Gizli arzu ve dürtülerimizin ürünüdür. Görüldüğü gibi C. nin gerçek hayatta duyduğu koku onu bilinçdışına sürükleyerek, babasına götürür. “Bilinçdışına giden ‘anayol’ rüyalarıdır. Rüyalar bize bilinçdışımızın işleyişine göz atma ayrıcalığını sağlarlar. Freud için rüyalar, temelinde bilinçdışı isteklerin simgesel tatminleridir. Rüyalar simgesel bir biçime bürünmüşlerdir” (Eaglaton, 2014, s.167). Freud’a göre insanların çeşitli nedenlerden dolayı bilinçaltına bastırdıkları duygular bir şekilde su yüzüne çıkar. İnsanların doğumdan itibaren maruz kaldıkları toplumsal baskı, bazı arzuların bilinçdışına bastırılmasına neden olur ve bu bilinçdışı arzular da kendini ‘lapsus’larda (dil sürçmesi), ‘hatalı hareketlerde’, rüyalarda ve nevrozlarda simgesel bir tarzda şekil değiştirerek gösterirken kendilerine tatmin yolları aramaktadır (Tura, 2016, s.53). C.’nin uğradığı kastrasyon onda kulak tiki oluşmasına sebep olur. Ne zaman utansa, cinsellikle ilgili bir şey düşünse ya da görse kulağı kaşınır. Şaşı kadını teyzesine benzettiği için o aklına gelince kulağı kaşınır: “Karşı sıradaki derin localı sinemanın hizasına gelince başını sola çevirdi. Şaşı kadın yoktu. Sol kulağını kaşındı” (Atılğan, 2017, s. 40). Bankada para çekerken utanç duyduğu için yine kulağını kaşır: “Ya oradakilerin arasındayken duyduğu, elini paraya uzattıkça artan o utanca benzer duygu? Kulağını kaşındı” (Atılğan, s.72). Bilinçdışından gelen bu hatalı hareketler (tikler) sadece C. de yoktur. Ayşe ve Güler’de de vardır: “Gözlerini kapayıp ıslık sesini bekledi. Ayşe’nin çalışmaya başladığını bu ıslık sesinden anlardı. ‘Arada. Kesik kesik. Bu da onun tiki. Karşılaştığı güçlükleri onunla hafifletiyor. Bütün insanların bir tiki var. Güler’ in yoktu. Yok muydu? ‘Saçlarını geriye silkişi” (Atılğan, s. 138)? Romanda Ayşe ve Güler’in tikleri C.’ninki kadar belirgin değildir. Çünkü C.’nin kulağının yırtılması onda travma yaratır. Bu yüzden C. vücutta kulakların en çirkin yer olduğunu düşünmektedir. İnsanların kulağı hiç olmamalıdır. O zaman C. de belki bu acıyı yaşamayacaktır: “İnsan kafasının en çirkin yerin kulaklar olduğunu sık sık düşünürdü. Hele arkadan bakıldı mı nasıl gülünçtüler! Anladık kişi duysun diye vardılar. Ama bir başka biçimleri olamaz mıydı? Nasıl? Bilmiyordu. En iyisi kişinin kulaksız yaratılmasıydı. O zaman belki yüzünün derisiyle duyardı, ya da böcekler gibi kollarıyla... Kulağını kaşındı” (Atılğan, s. 114). Atılğan, bu düşüncesini kuvvetlendirmek amacıyla Van Gogh’a değinmektedir: “Ona en sevdiği ressamı sordum. –Van Gogh, dedi. – Neden? –Kulağını kesebilmiş; sol kulağını. Bunu yapan ilk adam o. Sustu” (Atılğan, s. 157). Kulağını kesmek bir anlamda babanın cezasına, toplumun alışkanlıklarına başkaldırmaktır. Bunu yapamadığı için Van Gogh’u eleştirir o bile kulağını kesmesine rağmen eksiktir: “Ama o bile eksik bir adamdı. Tımarhanedeyken yaptığı kendi portresinde insanlara yüzünün

kulaksız yönünü gösteremedi. Tam adam yok” (Atılğan, s. 157)! C.’ye göre herkes bir parça eksiktir. Kulağının yırtılması onun belleğinde derin yaralar açar. Lacan’a göre Babanın-Adı metaforu, önemli sonuçları olan yapısal bir kavşaktır. Babanın-Adı metaforunun başarısız olması durumunda psikoz oluşur (İzmir, 2013, s.292). C. bu yapısal kavşağı aşamadığı için onda psikoz durumu görülmektedir yani “Babanın-Adı” metaforu başarısız olur. Ne zaman cinsel düşüncelere kapılsa eli kulağına gider: “Yanımdan geçen kadına döndü: -Merhaba, dedi. Der demez pişman oldu. Kadın durmuş ona bakıyordu. Sol elini cebinden çıkarıp kulağını kaşdı” (Atılğan, s. 49). Yasak arzular devam ettiği için, özne bu yasağı her çiğnemeye kalktığında hadım edilme kaygısı caydırıcı rolünü yerine getirir. Özne bu kaygıyı hissettiğinde, kaygının nedeninin yahut sonucunun hadım edilme tehdidi ile ilgili olduğunun bilincinde olmasa da kulağını kaşır. “Yeniden yürümeye başladıkları zaman hep onun bacaklarına bakıyordu. Babası da öyleydi. Üstelik bıyıklarını da burardı. Kulağını kaşdı” (Atılğan, s. 61). C. Freud’un nevrozların oluşumunda çocuklukta yaşanan cinsel içerikli sarsıcı olayların önemli rol oynadığının ispatıdır.

Oidipus, çocuğa sadece yapılması gerekenleri değil yapılmaması gerekenleri de öğretir. “Onun ben ile ilişkisi ‘Böyle (Baba gibi) olmalısın’ uyarısıyla bitmez; ‘Böyle (Baba gibi) olamazsın’ yasağını da içerir; yani onun her yaptığını yapamazsın, bazı şeyler de onun ayrıcalığı olarak kalmalıdır” (Freud, 2016, s. 93-94). Bu durumda çocuğun iki seçeneği vardır; ya babasıyla özdeşleşecek üst benini kuracaktır ya da Oidipus sürecini sağlıklı atlatabilip babaya düşman olacaktır. Oidipus Kompleksinin bastırılması kolay bir iş değildir, C. zaten bu dönemi atlatabilmez, erkek yaratılmanın azabını fazlasıyla çeker, roman boyunca babası gibi olmamanın mücadelesini verir.

Okuldan suratımda çürükler, tırnak yaralarıyla döndüğüm günler babam, ‘-Görürsünüz, adam olmayacak bu çocuk’ derdi. Konuşmazdım. Seviniirdim. Babam adamsa ben olmayacaktım. ‘Büyüyünce bıyık bırakmayacağım’ derdim kendi kendime. Ertesi gün daha çok dövüşürdüm. Ötekiler benden yıldılar. Öğretmenler babama yazarlardı. İyi ki okumamı istemiyordu. Yoksa ona inat okumazdım (Atılğan, 2017, s. 151).

C. her ne kadar babasına benzemek istemese de onun gibi davrandığı zamanlar olur ama iğdiş edilmesinin korkusu kendini hissettirir ve kulağı kaşınır:

Babasına benzemekten korkuyordu. Çocukluğunda eski evde sık sık hizmetçi değişirdi. Bazı geceler kesiliveren bağırmlar, fisiltılar, somya gıcirtıları duyardı. Bir gün mutfakta babasını görmüştü: Kopacak gibi gergin, sırtı kamburlaşmış, arkadan kadının kalçalarına sarılmış. Elindeki bardak düşünce doğruluvermişlerdi. Korkunçtular. Babası yürümüş onu tokatlamıştı. On

yaşındaydı. Kadınlığı, erkekliği biliyordu. Eskiden beri, belki teyzesi yüzünden, hep iğrenirdi babasından (Atılğan, 2017, s. 17).

C. babasını soran bir adama babasının adını unuttuğunu söyler. Bunu çok istemesine rağmen babasını asla unutamaz, onu hayatından çıkaramaz. Yıllarca onun varlığını, korkusunu her an hisseder. Sonunda kendine bunu itiraf eder: “İçerdeki öğretmene babasının adını unuttuğunu söylemişti. Yalandı. Onu unutamayacağını biliyordu” (Atılğan, 2017, s. 162). Çünkü kendisi de babası gibi hatta ‘öteki’lerden (eli paketlilerden) farksızdır.

Ne vardı gidip o meyhanede içecek! En iyisi böyle yürümek değil mi? Bu yaz yürümeyi unuttum ben. Çok oturdum; hayır çok yattım. Terden, yorgunluktan korktum. Rahattım... Rahatına düşünlerden, eli paketlilerden bir ayrılığım yoktu. Ona ‘ötekiler yok; ikimiz varız’ diye bağırduğumda bile ötekiler gibiydim (Atılğan, 2017, s. 163).

C. Güler’i evine götürür. Güler ile ilişkisinde babasına benzemek istemez ama hep babası gibi bacakları sever, öpmek ister. “Şimdi bacakları çıplak. En önemlisi bacaklarını öpebilmem, biliyorsun. Bir öptüm mü tamam” (Atılğan, 2017, s. 106). Aynı arzuyu Ayşe’yle birlikteyken de hissetmektedir. Onun bacaklarını da öpmek ister. Sonunda bilinçaltında bastırıldığı bu duyguları aşar. Korkmadan onun bacaklarını öper. “Diz çöküp bacaklarını öptü. Aralarında ne babasının bıyıklı suratı vardı, ne de kulak kaşıntısı. Onu bacaklarından kucaklayıp yanına indirdi” (Atılğan, s. 128). Aslında onda Zehra Teyzesini bulur. Onun saçlarında teyzesinin kokusunu arar, teyzesinin bacaklarında yattığı gibi onun da bacaklarında yatar. “Yüzünü saçlarına dayadı. Bu koku hoşuna gidiyordu. Elini onun dizlerinden bükük bacaklarının ılık, gergin derisinde gezdirdi. ‘Bu koku şeye benziyor, bir...’ arkasını getiremedi” (Atılğan, s. 148). Bu kokuyu teyzesinin kokusuna benzetmektedir: “Ayşe’nin saçlarındaki kokuyu olmadığını bile bile ona benzetmemiş miydi” (Atılğan, s. 174)? Daha sonra kendisi de bununla yüzleşecektir: “İşte sokak ondan gizlediğini sonunda açıklamıştı. Demek döne dolaşa hep Zehra teyzesine varacaktı... İki yanına bakındı. Solundaki dükkânın kapısında duran bakkal ‘Bir şey mi arıyorsunuz beyim?’ ‘Evet! Eski bir koku dedi’” (Atılğan, s. 170). Aradığının aslında Zehra Teyzesi olduğunu anladığında artık kadın bacaklarından korkmaz, kulaklarında korkunç uğultuyu da duymaz. Korkularıyla yüzleşir. Şaşı olan o kötü kadında bile teyzesini aramaktadır.

Ona bir yardımda bulunmam gerektiği, bu yardımın onun iş gururunu incitmemesi bahanesinin ardında gizli, o derin localardan birine onunla girmek isteğinden korkuyordum. Şaşı kadın karmaşık yollardan bana Zehra teyzemi getiriyordu. Dizinde yatarken yalnız benim bildiğim kokuyla dolu, kimi duran kimi kıpırdayan dudaklarına bakardım. Arada eğilir, ben büyük,

inanılmaz bir şeyler olacağını beklerken salt burnumun ucunu öperdi. Yüzü bana inerken gözleri şaşıldardı (Atılğan, 2017, s. 14).

Bu sahne romanın sonunda gerçekleşmektedir. C. şaşı kadını evine götürür, para karşılığında dizlerinde yatar, onda Zehra Teyzesi'nin hatıralarını arar:

Sedire oturttu. Başını onun kucağına koyup uzandı. Eski evde, teyzesinin kucağında da hep böyle yatardı. Gözlerini yumdu. Burun kanatlarını gerip birkaç kere kokladı. Belki eski kokuları yeniden duymak olanaksızdı. 'Reçel kıvamına gelince indirirsin' desene... Oyunun tamamlanması için yapılacak artık tek bir şey vardı. 'Eğil de burnumun ucunu öp'" (Atılğan, 2017, s. 174-175).

C. yaşadığı her anda, birlikte olduğu her kadında Lacan'ın belirttiği o ilk bütünlüğü aramaktadır. Lacan, Freud'un kuramını özgün bir şekilde yeniden yorumlamaktadır. Freud'a göre bebek ilk aylarda kendisiyle dış dünya arasında bir ayırım yapamaz. Benliğini annesinden ayrı düşünemez. Lacan bu döneme "imgesel dönem" der. Bundan sonra çocuğun benliğini kurmaya başladığı "simgesel dönem" gelir, Freud'un kuramına göre Oidipus karmaşasıyla çocuk, Lacan'ın imgesel döneminden simgesel döneme geçer. Böylece çocuk toplumun yasasına girer. Benlik kurulur. Birey bu döneme dil ile girer:

Lacan'a göre dil ile belirlenme kültürün simgesel düzenine girme, Oidipal evre ile aynı anlama gelmektedir. İnsan yavrusu dil ile kültürel bir kurum olan ailede ve ailenin söylemi sayesinde karşılaşır. Demek ki ailenin Oidipal düzenini yansıtan aile söylemi, öznenin dil ile belirlenmesinin, kültürel simge sistemine girmenin, toplumsal öznenin kuruluşunun ilk adımıdır. Bir başka deyişle toplumsal simge sistemine giriş, Oidipus karmaşası sayesinde gerçekleşir (Tura, 2016, s.171).

Dil simgeseldir, kültür simgesel dönemde inşa edilir. Erkek dilin sahibi, bu yüzden kültürün de sahibidir. "Anne ile çocuğun İmgesel dönemde kurmuş olduğu narsistik ikilinin yerini toplumsal öznelerle bırakabilmeleri için, Simgesel döneme girişi sağlayan üçüncü unsur olarak babanın işin içine girmesi gerekir" (İzmir, 2013, s.241). Yani anne, baba ve çocuk üçgeninde baba kültürün temsilcisidir. Toplumun koruyucudur. Yasa koyucudur. Babanın yasası toplumun yasasıdır:

Eğer çocuk yasayı benimsemezse ya da annesi, babasının konumunu tanımazsa, özne fallus ile özdeşleşmiş olarak kalır ve sürekli olarak annesinin arzusu doğrultusunda kendini yapılandırmaya çalışacaktır. Bunun tersine, eğer çocuk yasayı benimserse, fallusa 'sahip olan' olarak babayla özdeşleşir (İzmir, 2013, s.243).

Romanda babaya atıf yapacak, onu işaret edecek kimse yoktur. C.'nin annesi ölmüştür, onun yerine geçen teyzesi ise "baba"yı "kötü adam" olarak nitelendirir. Böylece hiçbir şey, hiç kimse C.'nin kültürün yasasına girmesine yardımcı olmaz. C. babasıyla özdeşlik kuramadığı, Oidipus'u aşamadığı için, babasına dolayısıyla toplumun yasasına karşı çıkar: "Kılığı düzgün

bir adamın sokakta simit yemesi yasaktır. Bütün yasaklar gibi bunun da bir kaçamak yolu yok mu? Simidi kır, cebine sok. Tek elinle bir lokma koparıp, kimseye sezdirmeden ağzına at. Ama ben dişlerim sağlamken ısıracağım” (Atılğan, 2017, s. 18). C. tüm davranışlarıyla toplumun yasasına meydan okur, imgesel dönemde kalmak için var gücüyle direnir.

Narsisizm/ Ayna Evresi

Narsisizm, kişinin kendi bedensel ve ruhsal benliğine karşı duyduğu hayranlık ve bağlılık anlamına gelir. Narsisizm Antik Yunan mitine dayanmaktadır. Yakışıklı bir delikanlı olan Narkissos, bir nehrin suyunda gördüğü kendi yansımasına hayran olur; ona ulaşmak için nehre atlar ve suda boğularak can verir. Freud bu miti öz-sevgiyi tanımlamak için kullanır.

Romandaki kişiler üzerinden herkesin kendini eşsiz ve çok değerli bulduğu, dünyanın merkezi sandığı vurgulanır: “-Ben başkayım. – Ben de başkayım. (Fatma’ydı bu.) – Doğru hep başkayız. Ayak bastığımız her yer dünyanın merkezi oluyor. Her şey bizim çevremizde dönüyor (Atılğan, 2017, s. 20)... Atılğan, başka bir yerde, ilginç bir noktaya temas etmektedir. Kötü haberleri izlerken bile bizim başımıza gelmediği için mutlu olduğumuzu söyler ve herkes bu “ben” için yaşar, öteki üzerinden kendini tanımlar:

Ya ötekiler? Binlerce gazete satılıyor bu şehirde. Örneğin şu yaşlı adam! Yoksa FATİH’TE İKİ EV YANDI başlığını görüp “İyi, benim orada evim yok” diye düşünebilmek rahatlığı için mi okur? BİR ADAM KARISINI ÖLDÜRDÜ. “İyi etmiş. Kim bilir ne namussuzdu.” ÇİN’DE İSYAN. “Beter olsunlar, kırsınlar birbirlerini. Bize dokunmasınlar da!..” Bu “biz” dediği daha çok “ben” değil mi? “Ben, benim, bana, beni!” Herkes “Ben” (Atılğan, 2017, s. 122).

Narsistik kişiler, olağandışı ilgi, sevgi ve takdir bekler. Narsistler, başkalarının ilgisine duydukları ihtiyaç yüzünden çevrelerine bağımlı gözükseler de, güvensizlik ve değersizleştirme mekanizmalarını kullanmaları bakımından, kimseyle yakın ilişki kuramazlar. C. Freud’un oral döneminde annesiyle güven verici bir süreç geçiremediği, oral ihtiyaçları yeterince karşılanmadığı için özseverlik duygusunu yoğun biçimde hisseder. Annenin çevrede bulunup ihtiyaçları gidermesi bebekte güven duygusunun gelişmesini sağlarken, ihtiyaçların karşılanmaması bebekte güvensizlik duygusu oluşturmaktadır. C. her ne kadar kız arkadaş edinse de roman boyunca düzenli bir beraberlik sürdüremez. Narsistlerin, olumlu içselleştirilmiş duyguları yoktur. Bu yüzden hissettikleri en belirgin duygu güvensizliktir. Diğer duyguları önemsemezler. C. Güler’in “Beni seviyor musun?” diye sormasına “Bilmiyorum” der. Güler’in ona “Seni seviyorum” demesine de anlam veremez.

Bebekler 6-18 aylıkken aynada kendini fark etmeye, ilk kez keşfetmeye başlar. Bu dönem çocuğun kimliğinin temellerinin atıldığı dönemdir. Lacan’ın ayna evresi, Freud’un narsisizm

evresine denk gelir. Bebeğin aynada gördüğü imge hem kendine benzemektedir hem de kendinden ayrı bir varlık gibidir. Çocuk kendi bedeninin bir bütün olduğunu ilk kez kendini aynada gördüğünde anlar. İmge onun kendisidir:

Küçük bir çocuğun aynada kendini seyretmesini düşünürsek (Lacan buna ‘ayna evresi’ adını verir) bu ‘imgesel’ varoluş durumunda, çocuğun ilk ego ve bütünleşmiş benlik imgesinin nasıl oluşmaya başladığını görebiliriz. Psikik açıdan henüz koordine edilmemiş olan çocuk, aynadan kendine yansıyan tatminkâr ölçüde bütünleşmiş bir imge görür: bu imgeyle olan ilişkisi henüz ‘imgesel’ olsa bile-aynadaki imge hem kendidir hem de değildir, özne ve nesne belirsizliği hala geçerlidir- çocuk bir benlik kurma sürecini başlatmıştır (Eagleton, 2014, s.173).

Yukarıda da bahsi geçtiği gibi ayna gerçek anlamıyla düşünülmemelidir. Annenin gözleri, yüzü, davranışları bebek üzerinde ayna işlevi görür. Annenin bebeğine sevgi göstermesi, sarılması, onu öpmesi, ihtiyaçlarını gidermesi; bebeğin annesine karşı olumlu duygular beslemesini sağlar. Bebeğe sevildiği hissini verir. Anneyle bebek arasındaki bu ilişki bebeğin hayatında kuracağı bütün ilişkilerin temelini oluşturur. Bebeğin annesiyle kurduğu bu ilişki olumluysa çocuk ileride olumlu bir benlik geliştirir. Ama bu ikili ilişkide yolunda gitmeyen bir şeyler varsa çocuk bundan sonraki tüm ilişkilerinde sorunlar yaşar. Bu nedenle ayna evresi imgesel dönemden ziyade bireyin geleceği için hayati bir önem taşır. Bu linguistik-öncesi dönemin sonunda bebek yavaş yavaş dille tanışır. Terry Eagleton’a göre “Tam ve imgesel sahip olma durumundan atılmış, dilin “boş” dünyasına girmek zorunda kalmıştır. Dilin içi “boştur”; çünkü sürekli bir farklılık ve yokluk sürecinden ibarettir: Herhangi bir şeye bütünüyle sahip olmak yerine, çocuk şimdi potansiyel olarak sonsuz bir dilsel zincir üzerinde, bir gösterenden öbürüne geçip duracaktır. Bir gösteren bir başkasını ima eder, o da bir başkasını ve bu sonsuza dek böyle sürer gider. Aynanın “metaforik” dünyası yerini dilin “metonimik” dünyasına bırakmıştır. Bu metonimik gösterenler zincirinde, anlam ya da gösterilenler üretilecektir; ama hiçbir nesne ya da insan bu zincirde tamamıyla “mevcut” olamaz; çünkü Derrida’nın gösterdiği gibi bu zincir, bütün kimlikleri farklılaştırıp böler” (Eagleton, 2014, s.176). Böylece kimlikler çoğalır. Bunlar benliğe ulaşmayı engeller. Çünkü kimlikler yanıltıcıdır. Laing’e (2015) göre “Uyum, itaat ve rekabetin normal olmanın koşulları olarak dayatıldığı bir dünyada kendi özgür seçimlerini uygulayacak yer bulamayan birey, diğer insanlarla ilişkilerinde bir sahte-benlikle hareket etmeye, içsel bir benlik geliştirmeye koyulur.” Eserdeki kişilerde de bu sahte benlik’in olduğu görülmektedir. C. gittiği berberde bir dedikoduya şahit olur. Bir kadın kocasını aldatmaktadır. Berber ve müşterisi bunu kocasına söyleyip söylememeyi tartışırlar:

Namuslu berber, dedikodunun dalgınlığıyla, boynuna sardığı peşkiri iyi sıkıştırılmamış olacaktı. Dünya berberlerle, Seyfi beylerle doluydu. ‘Ya sıra bekleyen adam? Hiç konuşmadı. Yoksa kadının sevgilisi miydi? Oysa yaman adammış doğrusu.’ Kuşkuluydu. İnsanların kimliği ilk bakışta anlaşılıyordu. Gözlerinde böyle bir hassa olsun isterdi. O zaman aradığını aldanmadan, ne çabuk bulacaktı! Onları anlamak için, doğruluklarından kuşkulularak konuşmalarını dinlemek, davranışlarını görmek demektir. Kişi öyleyken bile aldanıyordu. Acaba insanların kimliğinde yanılmayan birisi var mıydı (Atılğan, 2017, s. 179)?

Benliklerimiz sürekli bölünür, çoğalır, insanlar tanınmaz hale gelir. İnsanların birçok benliği oluşur. Bu yüzden onları tanımak zordur. Güler’e göre bilinçli davranmadığımızda, dalgın olduğumuzda “gerçek ben” oluruz. “Dalgın olduk mu gerçek benliğimizle davranıyoruz” (Atılğan, 2017, s. 42). C. ise insanların yalan söylediklerinde bilinçdışındakini yüzeye çıkardığını düşünür. “Oedipus sürecinden çıkan insan öznesi bölünmüş, bilinç ile bilinçdışı arasında istikrarsız bir şekilde sıkışmış bir öznedir ve bilinçdışının her zaman yüzeye çıkma tehlikesi vardır” (Eaglaton, 2014, s.167). İşte bu bilinçdışının yüzeye çıkması Güler’e göre dalgınlık anı iken, C.’ye göre yalan anıdır. “İnsanları yalan söyledikleri zaman dinlemeyi severim. Olmak istedikleri, olamadıkları ‘kişi’yi anlatırlar. İzmirli’nin sevilmemiş, hor görülmüş bir adam olduğunu sanıyorum. İçerken anlattıklarında o, herkesi kırana koyan biriydi” (Atılğan, 2017, s. 154). İnsanlar çeşitli sebeplerden dolayı parçalanmış benliklere sahiptir. Bu yüzden çoğunun dünyasıyla ilişkisinde bir kopukluk ve kendisi içinde çözüme kavuşturamadığı bir karışıklık vardır; onlar dünya ve benlik’leri arasında sıkışmış öznelere sahiptir.

Lacan’ın “Jouissance”si, Freud’un Haz İlkesi, C.’nin Bitmeyen Arayışı

Jouissance, Lacan’ın kullandığı, başka dillere kolayca tercüme edilemeyen bir kavramdır. Acının içindeki zevke işaret etmektedir. Freud’un yapısal kuramına göre ise zihin üç sistemden oluşur: İd, ego, süperegö. Haz ilkesi, idin emrindedir. Ego, gerçeklik ilkesiyle yönetilir. İd (alt ben), insan zihninde, gündelik yaşamı yöneten mantık ve ahlak ilkelerinde uzak, serbest enerji akışıyla belirlenen ilkel bir oluşumdur. Refleksel davranışların, insan hayatının sürmesi için gerekli olan temel işlevlerin devamı idin görevidir. İde zaman, mekân sınırlamaları ya da ahlak kurallarını tanımayan ‘haz ilkesi’ hâkimdir. Ego(ben) ise insan zihninin kişisel olan tarafıdır ve idin aksine ‘gerçeklik ilkesi’ tarafından yönetilir. Mantık ve akılcı düşüncenin belirlediği ego, insan zihninin diğer unsurlarının, yani id ve süperegönün hem kendisiyle, hem de birbirleriyle olan ilişkilerinin de merkezinde yer alır. Süperegö (üstben) içselleştirilmiş ana-baba imgelerinin etkisiyle oluşmuş denetleyici bir gücü gösterir; temel ilkesi, belirli bir eylem ya da düşüncenin ana-babanın onay ve sevgi duygusunun kaybına yol açıp açmayacağı sorusuna verilen bir yanıt çerçevesinde, kişinin yaşamına yön

vermektedir (Cebeci, 2015, s. 222-223). Freud'a göre haz ve gerçeklik ilkesi sürekli çatışır. Arzular doyumuna ulaşmak ister. Gerçeklik ilkesi buna çıksa da genellikle haz ilkesine yenilir:

Benin kendini koruma dürtülerinin etkisi altında haz ilkesi, haz kazanma amacını elden bırakmadan doyumun ertelenmesi, kimi doyum olanaklarından vazgeçilmesi ve bir süre hoşnutsuzluğa katlanmak gibi uzun ve dolambaçlı yollardan hazzı sağlayan ve gücünü gösteren gerçeklik ilkesi ile yer değiştirir. Haz ilkesi zor 'eğitilebilir' olan cinsel dürtülerin işleyiş yöntemi olarak kalmayı uzun süre sürdürür ve gerek cinsel dürtülerden gerekse benin içinden başlayarak, bütün organizmanın zararına yol açarak gerçeklik ilkesini alt etmeyi sıklıkla başarır (Freud, 2016, s.23).

C. toplumun kurallarını reddederek haz ilkesinin peşinden sürüklenmektedir. Bunu bilerek ve isteyerek yapar. Evlilik düzenini eleştirir, toplumun tözünden ayrılır:

Bu çatının altında yaşayanlar da ortak ne var? Yalnız birlikte yaşama zorunluluğuna inanmaları... İşte benim onlardan ayrılmam buna inanmamam... Bana tek insan yeter. Sevişen iki kişinin kurduğu toplum. Toplumsal yaratıklar olduğumuza göre, insan toplumlarının en iyisi bu daracak, sorunsuz, iki kişilik toplumlar değil mi?" Yemeklerde kafasından buna benzer düşünceler geçerken, içinde uyuklayan "öteki"nin uyanıp sinsi sinsi güldüğü olurdu. Aldırmıyordu; rahattı (Atılğan, 2017, s. 134).

C.'nin gözünde bütün normlar geçerliliklerini yitirir. Bu yüzden toplumun değerlerine, yasalarına karşı çıkar. Hatta o toplumu yıkıp yerine iki kişilik bir toplum kurar. Ayşe'ye sokakta iddiaya girmeyi teklif eder. Kazanan diğerini öpecektir. Ayşe toplumun vereceği tepkiden çekinmektedir, C. buna isyan eder: "Doğru, evlerinden fırlarlar, üstümüze çullanırlar, döverler bizi. Ne yapsak onlardan korkacağız. Korkmadık mı kötü!" (Atılğan, 2017, s. 137) Bu cümlelerde haz ve gerçeklik ilkesi çarpışır.. Toplum kendininkine uygun olmayan davranışı bağışlamaz. C. normal bir insan değildir. Kendini toplumdan tecrit eder. Toplumun dayattığı kurallara uymaz. Aykırı davranır. Gerçeklik ilkesiyle değil haz ilkesiyle hareket eder. Bu yüzden Ayşe ondan korkmalıdır. "Seninle evlenmez o; kimseyle evlenmez. Normal bir insan değil. Korkmuyor musun ondan" (Atılğan, s. 144)? Nitekim pansiyondan kovulurlar. Toplumun yasasına göre mutlaka evlenmelidirler.

İnsan; id, ego ve süperego arasında mücadele eder. İdde hiçbir kural yoktur, insan ide uyarsa içinden gelen her şeyi yargılamadan, düşünmeden yapmak ister. Üstben ise aşırı kuralcıdır. Ego, gerçeklik ilkesinin egemenliğindedir. Freud'un cümleleriyle idin tümüyle ahlak dışı olduğu söylenebilir; ben ahlaklı olma çabasındadır, üstben ise aşırı ahlaklıdır ve ancak idin olabileceği kadar zalim olabilir (Freud, 2016, s.112). Ego id ile süperegonun arasında sıkışıp kalır. Eaglaton'a göre id'in olduğu yerde, ego da olacaktır. Ego dış dünya tarafından tahrip

edilen, süperegonun zalim azarlarıyla sersemleyen, id'in açgözlü, doymak bilmez taleplerinin istilasına uğramış, acınası, güçsüz bir kendiliktir (Eaglaton, 2014, s.170). C. id ile süper ego arasında bocalar, iç çatışma yaşar. Köprünün altında balık tutan adamın eline yüz lira sıkıştırarak balığı alır ve oradan kaçır gibi uzaklaşır ama 'id' ile 'süper ego'nun' arasında sıkışır:

–Yoksuldan çalıp Tanrıya verdi!

–Tanrıya değil, bilirsin. Hem ben çalmadım.

–Ama verdiğin çalınmış paraydı.

–Ne yapşın insan, kaldırıp denize mi atsın kendini? Bu dünyada onun başka türlü yok!

–Var. Alın terinin kazandığı...

–Sus, onları da bilirim. Çalamadıkları, kolayını bilmedikleri için terlerler. Görmedin mi balıkçıyı? Yüzlüğü almadı mı?

–Balıkçı senin neden verdiğini anladı. Huza balığı dediğin zaman...

–Sus, sus artık (Atılğan, 2017, s. 80)!

Burada “huza” ile kastedilen “huzur”dur. C. “huzur balığı” satın alır. Romanın başka bir yerinde insanların dilencilere para vererek huzur satın aldıklarını eleştirir: “Birden anladı. Dilencinin niye beş gün gelip iki gün gelmediğini, niye hep bu vakit burada olduğunu artık biliyordu. Güldü. Yaman adamdı dilenci. İnsanların işten dönerken ucuza huzur satın aldıklarını biliyordu” (Atılğan, 2017, s. 54). İşte bu yüzden kendisiyle çelişir. O da diğerleri gibi davranmıştır. İyilik adına iyilik yapmak mümkün değildir. İyilik etmenin verdiği tatmin duygusu da bir menfaattir: “Bir de sabahları gidip bir kız okulunun önünde dileniyorsa alnından öpecem onu. Yufka yüreklidirler. Ucuza numara alırlar. Kışoğlu böyleydi. Kimi dilenmek, kimi sadaka vermek zorundaydı” (Atılğan, s. 54). Kendi de onlar gibi yapmıştır, onlara benzemiştir, bu yüzden kendine kızmaktadır, gazeteye sardığı balığı çöpe atar. Süper egonun dayattığı kurallara uyduğu için kendini suçlar. Yukarıda Freud'un romandan örneklendirilen üçlü yapısı gibi Lacan'ın da üçlü bir yapısı vardır: Gerçek, İmgesel, Simgesel. Gerçek, Lacan'ın en zor kavramlarından biridir. Gerçek, imgesel ve simgeselin ötesinde bir yerdedir. Lacan'a göre Gerçek'i anlamak mümkün değildir.

Lacan'ın kuramı büyük oranda, simgeselleştirilmeye direnen ve öznenin arzusunu tetikleyecek biçimde simgesel dünyasının içinde bir boşluğun oluşmasına neden olan çelişkiler üzerinde temellenmiştir. Lacancı kuramda, İmgesel, Gerçek'in yarattığı belirsizliğe karşı gelişen histerik bir savunmadır. Simgesel ise, Gerçek'in yarattığı çelişkilerin karmaşasına karşı kurulan saplantılı bir savunmadır (İzmir, 2013, s.19).

Lacan'ın kurduğu üçlü yapıda en sağlam parça “Gerçek”tir. Birey ne olduğunu anlayamadığı bu gerçeğe ulaşma arayışındadır. C. bitmek bilmez bir arayış içindedir ama aradığını bulamaz: “Dünyada gereğinden çok kadın vardı ama yalnız bir teki yoktu” (Atılğan, 2017, s. 119). Ben, mutsuz olduğunda, sevilmediğini hissettiğinde ya da sorunlarıyla başa çıkmayacağını inandığında kendinden vazgeçer. Freud'un söylemiyle ben, üstben tarafından sevilme yerine nefret edildiğini ve zulme uğradığını hissettiği için kendinden vazgeçer. O halde ben için yaşamak sevilmeyle, burada gene idin temsilcisi olarak ortaya çıkan üstben tarafından sevilmeyle aynı şeydir. Üstben, en başlarda babanın, daha sonraları ise Tanrı İnaneti ve Kaderin üstlendiği koruyucu ve kurtarıcı işlevi temsil etmektedir. Ama ben kendi gücüyle başa çıkamayacağına inandığı çok büyük bir tehlike karşısında kaldığında da aynı sonucu çıkarmak zorunda kalır. O zaman bütün koruyucu güçler tarafından terk edilmiş olduğunu düşünür ve kendisini ölüme bırakır (Freud, 2016, s.115). C. aradığını bulamamanın acısıyla başa çıkamayacağını anladığında bir ara ölümü - ‘kurtuluşu’- düşünür. Ümidi tükenir, acaba bu dünyada olmayanı mı aramaktadır? O varsa bu dünyada aradığı da olmalıdır. Bu yüzden hep “o”nu arar. Bu dünya gerçek değil, sadece bir yansımadır, yanılısamadır. Gerçek sevgi de bir yanılısamadır. Ama C. dört mevsim usanmadan bu sevgiye ulaşmaya çalışmaktadır: “Ben, toplumdaki değerlerin ikiye bölünmüşlüğü, sahteliğini, gülünçlüğüne görece beni, gülünç olmayan tek tutamağı arıyorum: Gerçek sevgiyi” (Atılğan, 2017, s. 183)! C. aslında bu simgeler dünyasında, yitirdiği asıl gerçekliği arar. Öze ulaşmaya çalışır. Simgesel dünya ise özden çok uzaktır. Bunu C.'ye Sadık söyler: ““Senin aradığın kadın dünyada yok, dedi’, ‘Var! O olmasaydı ben olmazdım” (Atılğan, s.183). Kendini seven bir kadın arar: “Benimle birlik düşünen, duyan, seven bir kadın” (Atılğan, s.183)! Burada C.'nin aradığı kadın, onu düşünebilecek, onun gibi duyabilecek, onun gibi karşılıksız sevecek tek kadın aslında annesidir. O böyle bir kadını-annesini- aramaktadır. Annesi olmasaydı, C. olamazdı; hazlar olmazsa insanlar var olamaz, anne hazzın kaynağıdır. O, C.'nin ilk sevgi objesidir. Annesi, C.'nin imgeselde kalan gerçek aşkıdır, kendi özüdür. Bu yüzden C. hiçbir zaman Lacan'ın simgesel dönemine geçemez, aşkınlık arayışında takılıp kalır. Ama o burada bulunabilecek bir şey değildir. Bu arayış boşunadır. Bunu bize romanda Sadık söylemektedir: “İnsan bulabileceğini aramalı” (Atılğan, s.184)! C. aradığını bulamayacaktır: “Olanla yetinerek, aramadan, düşünmeden yaşanılabilir diye yaratılmış bir dünyada yalnızdın” (Atılğan, s.187). Romanın sonunda C. ‘o’ndan kimseye yani okuyucuya dahi söz etmeme kararı alır, bilir ki kimse onu anlamaz: “Sustu. Konuşmak gereksizdi. Bundan sonra kimseye ondan söz etmeyecekti. Biliyordu; anlamazlardı” (Atılğan, s.190). Bu yüzden içindeki boşluk hiç dolmaz: “Kitapçının köşesinden تنها caddeye dönerken içinde bir boşluk vardı” (Atılğan,

s.49). Annesinden koptuğunda açılan boşluk, tamamlayamadığı, hiç kapanmayacak bir boşluk hep onunla yaşamaktadır.

Bebeğin kaybettiğini düşündüğü kişiler, nesnelere bebeğin bilinçdışında ona kaygı verir. Annesinin yanından gittiğinde onu kaybettiğini düşünen bebek, annesi geldiğinde mutlu olur:

Kaybolan nesnelere bizim için endişe kaynaklarıdır; çünkü daha derin bilinçdışı kayıpları (doğum, dışkı, anne) simgeler; bu nedenle onların tekrar yerine konduğunu görmek her zaman haz verir. Lacancı kuramda yaşamın anlatısını ileri doğru harekete geçiren kayıp nesne, annenin bedenidir ve bu dürtü bizi sürekli metonimik arzu hareketiyle, kaybolan bu cennetin yerine koyabileceğimiz şeyler aramaya zorlar (Eagleton, 2014, s.193).

C. çocukluğunda kaybettiği annesini, teyzesini, onlarla yaşadığı huzurlu günleri aramaktadır: “Yaşamın güç olduğu bir dünyadan uzağa, çocuklukta tadılmış bir huzura kaçmak gerekti; hiç olmazsa bir güncük, yanında ona o tadılmış huzuru hatırlatan bu kadın varken” (Atılğan, 2017, s. 175).

Romanda çocukluk anıları sadece C. değil, Güler üzerinden de dile getirilir. Güler, C. ile çocukluğunun sokağında konuşmak ister: “Evin karşısında durdum. O uzakta durdu. Gene konuşmadı. Orada, çocukluğumun sokağında konuşacağız diyordum” (Atılğan, 2017, s. 69). Çocukluğu hatırlatan ev, sokak, koku romanda dile getirilir. Kahramanlar çocukluk günlerini ararlar. Çünkü çocukluk bizim yitirdiğimiz cennettir. Freud gibi Lacan da geçmişe dönük özlemlerin, Cennet Bahçesi’ne geri dönme hayallerinin insan zihninden kolayca sökülüp atılamayacağını farkındadır.

Toplumsal Normlara Karşı Yabancılaşan C.

Aylak Adam’ın ana izleği “yabancılaşma”dır. “Yabancılaşma kökeni itibarıyla, teolojik bir kavramdır; hem kendinden, bedeninden, köklerinden vb. ayrılma hem de daha üst bir varlıkla bütünleşmeyi içerir” (Özbudun, Markus ve Demirer, 2018, s.16). Yabancılaşma, yaşamla anlaşamaz hale gelme, hayat karşısında huzursuzluk duyma ve giderek yalnızlaşmadır.

Lacan’a göre yabancılaşma ayna evresinde başlar. Bebek ilk kez kendini annesinin gözlerinde görmektedir. Annenin bakışının sevgi dolu olması bebekte olumlu gelişim sağlar. Anne ile bebeğin iletişimi sağlıklı değilse bebek bu aşamayı geçemez. Çocuğun ilk aynası, annesinin yüzündeki ifadedir. Annenin yüzündeki çok hoşnut ve sevecen ifade çocukta, annesinin, çocuğun kendisinin bulunduğu konumda bulunan, çok mükemmel bir imgeye baktığı algısını yaratır. Ancak çocuk kendisine baktığında bu mükemmel imgeyi göremez. Çocuğun kendisine baktığında görebildiği şey, iki kol, iki bacak ve karnıdır. Annesinin bakıyor olduğu

mükemmel imgeyi kendi bulunduğu konumda yakalayamayan çocuk, annesinin yüz ifadesini bir ayna olarak kullanarak, kendisini özdeşleştireceği bu mükemmel imgeyi o aynada yakalar. Ancak anne varken bu aynalama olanaklıdır, anne yokken o ifade de yitip gittiği için, annenin varlığı egonun var olabilmesine, annenin yokluğu egonun yok olmasına neden olur (İzmir, 2013, s.233). C. aynalama evresinde annesini kaybettiği için, kendi varlık sebebini de kaybeder. Anne aynalama görevini tam olarak yapamadığı için çocuğun kendiliğinin birçok ögesi işlenmemiş halde bilinçdışı olarak kalır. Bu da C.'nin kimlik oluşumunda ve benlik kurmasında ciddi sorunlar yaratır. Kimlik gelişimi olumsuz etkilenir. Ego'su ayna ile birlikte hareketsiz, gelişmeye kapalı bir biçimde kalır. C.'deki bu ilk bağlanma güvenli ve sağlam olmadığı için yaşam boyu süren bağlanma süreçlerini de olumsuz geçirir. Anneden onay alma gereksiniminde olduğu dönemde annesi öldüğü için hep onaylanmaya ihtiyaç duyar. "Öteki" olarak ilk annesini görmüş ve ondan onay almıştır. Ayşe ve Güler'den, teyzesine benzeyen şaşı kadından onaylanma ve sevilme talebi yarım kalır. Annesinin yerine koymaya çalıştığı bu yabancı kadınlara olan arzusu zamanla yitip gider. C. bu arzuya da yabancılaşır:

Çocuk Babanın-Adı metaforunun yarattığı yapılanmanın doğrultusunda fallus olmak arzusunu (anneyle bütünleşmek arzusunu), toplumun onayladığı bir fallik nesneye sahip olmak arzusu lehine bastırır. Çocuk bu bastırma anından başlayarak, arzusunu, yitirmiş olduğu hakiki nesnenin yerine koyduğu yabancı nesnelere âlemine uyarlamak durumunda kalır. Bu uyarlama, fallusa olan arzunun, fallusun yerine konulan yabancı nesnelere olan talebe dönüşmesine neden olur ve buna uygun bir söylem geliştirilir. Ancak bu söylem, arzunun giderek gösterge dizgesinde yitip gitmesine ve öznenin arzusuna yabancılaşmasına neden olur (İzmir, 2013, s. 290).

C. kendine, içinde yaşadığı topluma yabancılaşarak, kendi yaşamı içinde kaybolup gitmektedir. Kendi seçimlerinin olmadığı bir dünyaya sürüklendiğini hisseder. Ona hiçbir şey yetmez. Sürekli bir arayış içindedir. Onun istekleriyle hayatın karşısına çıkardıkları arasında uçurum vardır. İçinde bulunduğu yabancılaşmadan çıkarak dünyayla bütünleşmeye çalışır ama başarısız olur. Benlik onaylanması sorunu yaşar. Bu, kaybedilen oidipal nesneyi bulmaya ve geçmişte yaşadığı travmayı gidermeye yönelik bir çabadır. C. Ayşe ve Güler tarafından onaylanma bekler. İkisinden de bunu göremez. Güler üç oda bir mutfak, mutlu bir yuva hayali kurar, onu eli paketlilerden biri yapmak ister. C. ise onlara benzememek için direnir. O eli paketliler gibi dünyayla iç içe olmak istemez:

(Kişi) kendisine yabancılaşmıştır, kendini dünyanın, kendi edimlerinin yaratıcısı olarak görmemektedir –tersine edimleri onun efendisi haline dönüşmüştür; onlara boyun eğer, hatta tapınır. Yabancılaşmış kişi kendisiyle ya da ötekilerle temas halinde değildir(...) kendisiyle ve dünyayla üretken bir ilişki kuramaz (Özbudun vd., 2018, s.35).

Bu yüzden C. “aylak”tır. Kitap yazmaya çalışır bitiremez, Güler’i, Ayşe’yi sevmeyi dener, başaramaz. Ailesinden, yaşadığı toplumdan koparak, sokaklarda, kahvelerde, lokantalarda işsiz, yersiz, yurtsuz aylak aylak dolaşır, durmaktadır. Çünkü aile, evlilik, kültür, benlik, ulus oidipal yer yurtlardır. C. ise sevme ve ait olma yetisi olmayan göçebidir. “Sevemediğinden, kendini aşkın bir kudrete teslim eder” (Özbudun vd., 2018, s.15). “Yabancılaşmış insan genel hatlarıyla ele alındığında, kendini toplumsal bir varlık olarak algılamamaktadır; bireysel çıkarımı her şeyin önüne yerleştirmiştir; çalışmayı içsel varlığını gerçekleştirebileceği bir süreç olarak değil, üzerine yüklenmiş bir ‘lanet’ olarak algılar” (Özbudun vd., s.44). C. içinde bulunduğu toplumsal değerler sistemine yabancılaşır. Kendi içsel sesini dinler. Toplumun alışkanlıklarını reddeder. Çünkü alışkanlıklar sıradanlaşmayı getirir. İnsanlar hep ezberlenmiş hareketler yapar. C., onların her gün aynı işi yapmasını anlayamaz. Kendini tekrarlamak sıradanlıktır, kolaycılıktır. C. bunun için arayış içindedir.

C. roman boyunca herkese, her şeye yabancılaşmaktadır. Toplumun işleyişindeki hiçbir düzen onu ilgilendirmez. Yılbaşı gecelerinin kutlanmasını, hindi yenmesini, eğlenmemenin zorunlulukmuş gibi anlaşılmasını yadırgamaktadır. C. ‘ye göre bu dünya, herkesin öteki olduğu ve hiç kimsenin kendi olamadığı bir dünyadır. Atölyelerinin dışında resim yapmayan, kültürün kalıplarından çıkamayan ressam arkadaşlarını eleştirir: “Ama çıkmazsınız buradan. Çekinirsiniz. Ya soğuktan, ya sıcaktan, ya da sokağın önüne sehpayı kurduğunuz zaman insanların alayından korkarsınız” (Atılğan, 2017, s.20). C. toplumsal normların oluşturduğu zinciri kırar. Sinemadan çıkınca sesli bir şekilde güler. Çevredeki insanlar tepki gösterir, C. buna aldırmaz, toplumun kurallarını sorgular: “Kafasından geçene güldü. Duraktakiler dönüp baktılar. Kadının biri kaşlarını çattı. Sokakta kendi kendine sesli gülünemeyeceğini bilmeyen yoktu. ‘Ne adamlar be. Güldüysem güldüm, size ne? Hep ölçülü-biçimli mi davranmak gerek? Kim demiş” (Atılğan, s.24)? Toplum tarafından yasaklanan her şeye meydan okur. Bilinçaltındaki savaştan yenik düştüğü bir sırada çevresindekiler onu hasta zanneder, yardım ister, C. ise buna son derece sinirlenir. O, bu dünyaya yerleşmek istemez, aksine bu dünyanın bir kıyasına çekilip, kendi kabuğunda yaşamak ister: “İşte onu çağırıyorlardı. Aralarında olsun, taşıtlara binsin, ilaç içsin, işesin, yemek yesin istiyorlardı. Ama bu çağrı süreksizdi. Onu bir bildiler mi gitsindi, yaşamasındı” (Atılğan, s.81). Bütün bu toplumsal kurallar aslında yoktu, çünkü yazılı değildiler, bu kez isyan aktörün dilinden kopar: “Aktör kollarını kaldırıp bağırdı: ‘Seni içinin demir parmaklıklarından azat edeceğim!’ Bütün sarhoşlar dönüp baktılar” (Atılğan, s.28). Sarhoşlar bile toplumun yasasından haberdarken, C. bilinçli olarak bu yasayı çiğnemektedir. İnsanların, yaşadığı dünyada, ayrıntılara bu kadar önem verilmesini

anlayamaz. Onlar için günlerin adı bile çok önemlidir. C. ise roman boyunca günlerin farkında değildir.

Sonuç

Yukarıdaki açıklanan bulgular sonucunda “*Aylak Adam*”ı değerlendirme, sözünü edilen türden psikanalitik bir okuma çalışmasıdır. Ana izleği yabancılaşma olan bu eserin başkahramanının yabancılaşma süreçleri incelenmiştir. Roman karakterinin yabancılaşmasında kahramanın çocukluğunda anne-teyze ve babasıyla geçirdiği süreçlerin etkisi olduğu belirlenmiştir.

Nefret edilen, kadınlara düşkünlüğüyle öne çıkarılan baba, annenin yerini alan, onun yatağını dolduran sevecen, duyarlı Zehra Teyze ve bu ikisi arasında sıkışmış nevrotik bir kişilik olan C., Freud ve Lacan’ın psikanalitik bakış açılarıyla değerlendirilmiştir. Bebeklik dönemlerindeki libidonun, narsisizmi ortaya çıkarttığı, narsistik kişilerin, olağandışı ilgi, sevgi ve takdir beklediği, narsistlerin, başkalarının ilgisine duydukları ihtiyaç yüzünden çevrelerine bağımlı gözükseler de, güvensizlik ve değersizleştirme mekanizmalarını kullanmaları bakımından, kimseyle yakın ilişki kuramadıkları, C.’nin davranışları üzerinden ortaya koyulmuştur. C.’nin Freud’un oral döneminde annesiyle güven verici bir süreç geçiremediği, oral ihtiyaçları yeterince karşılanmadığı için özseverlik duygusunu yoğun biçimde hissettiği görülmüştür. C.’nin kız arkadaş edinmesine rağmen roman boyunca düzenli bir beraberlik sürdüremediği belirlenmiştir.

C. annesinin ölümüyle Lacan’ın ayna evresi olarak adlandırdığı dönemi olumlu geçiremez. Bu bağı teyzesiyle kurmaya çalışır ama buna da Babanın Adı engel olur. C.’nin hayatına giren kadınlarda annesi ve teyzesiyle kurduğu bu ilk bütünlüğü aradığı tespit edilmiştir. Teyzesi sözle de olsa babayı var etmediği için babasının kulağını iğdiş etmesiyle C.’nin simgesel düzene uyum sağlayamadığı, toplumun yasasına karşı çıktığı saptanmıştır. Dile girmek Lacan’ın “gerçek” olarak adlandırdığı, simgesel dönemin dışında kalan -her şeyin ötesinde kalan- dönemden kopmak demektir. C.’nin bu yüzden simgesel döneme girmeyi reddetmesi, annesiyle ilk bütünlüğü sağladığı “gerçek” döneme yakın olmak için imgesel dönemde yaşamayı seçmesi romandan hareketle ortaya konulmuştur. Yusuf Atılgan’ın romanını Oidipus Kompleksi/Baba’nın Adı Metaforu’nun bireyin kültürün işleyişine girmede ne ölçüde önemli olduğunu “yabancılaşma” teması üzerinden temellendirildiği görülmektedir. Öteki üzerinden kendini tanımlayan bireyin, Öteki olmadığı sürekli bir arayış içinde olduğu ama bu nesneyi hiç bulamadığı belirlenmiştir.

Kaynakça

- Alicı, Y. (2016, Ekim). *Baskın Baba'nın Kaostaki Oğlu: Yahya Kemal ve Tanpınar İlişkinde Oidipus Kompleksi ve Psikanalizm Ekseninde Bir Yorum*. I.Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Elazığ.
- Atılın, Y. (2017). *Aylak Adam*. İstanbul: Can Yayınları.
- Bowei, M. (2007). *Lacan* (çev. V. P. Şener) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Cebeci, O. (2015). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Dolar, M. (2013). *Sahibinin Sesi Psikanaliz ve Ses* (çev. B. E. Aksoy) İstanbul: Metis Yayınları.
- Eagleton, T. (2014). *Edebiyat Kuramı Giriş* (çev. T. Birkan) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Freud, S. (2016). *Haz İlkesinin Ötesinde Ben ve İd* (çev. A. Babaoğlu) İstanbul: Metis Yayınları.
- Fromm, E. (2015). *Rüyalar, Masallar, Mitler* (çev. A. Arıtan ve K. H. Ökten) İstanbul: Say Yayınları.
- İzmir, M. (2013). *Öznenin Diyalektiği, Hegel, Sartre ve Lacan*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Laing, R. D. (2015). *Bölünmüş Benlik* (çev. E. Akça) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Moran, B. (2016). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbudun, S., Markus, G. ve Demirer T. (2008). *Yabancılaşma Ve...* Ankara: Ütopya Yayınları.
- Pappenheim, F. (2002). *Modern İnsanın Yabancılaşması* (çev. S. Ak) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Sophokles (2017). *Kral Oidipus* (çev. B. Tuncel) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tura, S. M. (2016). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Kanat Kitap.

Extended Abstract

A Psychoanalytic Reading Test: *Aylak Adam*

Introduction

Yusuf Atilgan discusses the problems of urban, idler and intellectual individual in the Book *Aylak Adam*. The protagonist of the novel is "C." only a symbol of a single letter, not even a name. However, having a name is the first stage of being existence. C. feels that his existence is denied because it is not included in the discourse, and cannot develop positive emotions of his own existence. He asks other people to approve their own existence by mobilizing their impulses.

C. is an individual who is contrary, incompatible with society, alienated to his own essence and the world that he lives. This novel is the novel of the individual's inability, normlessness, meaninglessness, refusing to enter into the culture by alienating himself and society.

According to C. people's world is worthless. The social environment is oppressive. That is why they abstract themselves from this society, they go into a quest. The novel is based on this "quest" and the bad memories that C. has accumulated in his childhood lead his whole life. The psychoanalytic review will present the key to the locked door of the novel.

Name of the Father Metaphor: Oedipus Complex-Symbolical Period

Psychoanalysis has an important place in clarification of many modern literary works, as well as using Freud to explore his subconscious. Freud's "Oedipus Complex" describes as the "linguistic process" by his student Lacan. According to Freud, children feel the first sexual pleasure from the opposite sex parents. The protagonist of the novel C. 's mother dies when he's a year old. Her mother's sister Zehra aunt raise her. The love that C. has for his aunt is also the kind of devotion which Freud expresses. What prevents him from enjoying his aunt is his father's existence. C. was castrated with tearing his ear. The sound is necessary to reach the entity. C. cannot hear the voices exactly because his ear is torn. He defies the laws of society because he does not hear the voices of society. The laws of society belong to the symbolic period. He will never succeed to get through this period.

With Freud's theory Oedipus complex, the child goes from Lacan's fictional period to the symbolic period. So the child enters the law of society. Self is formed. The individual enters this period with the language. The language is symbolic, the culture is built in the symbolic period. He owns the language, so he owns the culture. In the triangle of mother, father and

child, the Father is the representative of the culture. He is the protector of society, Guardian of law. The Law of father is the law of society. There's no one in the novel to refer to the Father, to point him out. C. 's mother is dead, and her aunt, who replaces her, characterize "father" as "villain". So nothing, no one will help C. to enter the law of culture.

Narcissism / Mirror stage

Narcissism is an admiration for one's own physical and spiritual self. Through the people in the novel, it is emphasized that everyone finds himself unique and valuable, and that he is the center of the world.

Narcissistic people expect unusual interest, love, and appreciation. While narcissists may seem dependent on their surroundings because of the need for others to be concerned, they can not establish close relations with anyone in terms of using distrust and deprivation mechanisms. C. has a strong sense of self-esteem because he cannot have a reassuring process with his mother during the oral period of Freud, and the oral needs are not adequately fulfilled.

Although C. make a girlfriend, he cannot maintain a regular relationship throughout the novel. Narcissists have no positive internalized emotions. So the most obvious feeling is the insecurity. They do not care about other emotions. Babies begin to discover themselves for the first time in 6-18 months. This period is the period in which the child's identity formation. Lacan's mirror phase corresponds to Freud's narcissism phase. When the child sees himself in the mirror for the first time that his body is a whole. The image in the mirror is his. Here the mirror should not be considered in real terms. The mother's eyes, face, behaviors act as mirrors on the baby. When a mother loves his baby, hugs his, kiss his, fixes his needs; It allows the baby to feed positive feelings towards his mother. It gives the baby the feeling he's loved. This relationship between the mother and the baby constitutes the basis of all the relationships that the baby will have in his life. Therefore, the mirror phase is vital for the future of the individual, rather than the imaginary period. Since C. lost his mother during this period, his self-development is not positive. He asks for approval of his existence by people whom he resembles with his mother.

C. who is alienated Against Social Norms

“Alienation” is the main trace of *Aylak Adam*. Alienation is that becoming uncompromising with life, unrest in the face of life, and increasingly loneliness. According to Lacan, alienation begins in the mirror phase. For the first time, the baby sees himself in his mother's eyes. The

love of your mother's gaze gives a positive development to the baby. If the communication between mother and baby is not healthy, the baby cannot pass this stage. Because he lost his mother in the mirror phase, C. loses the cause of his own existence. Many things of the child's entity remain unconscious in the unprocessed state because the mother does not fully perform the mirroring task. This creates serious problems in C.'s identity formation and self-organization. Identity development is negatively affected. The ego remains stationary with the mirror and in a closed form of development. This first connection in C. is not safe and robust, it also negatively affects lifelong bonding processes. He always needs approval because his mother died during the time he needed approval. Cause he saw his first mother as "the other" and got approval from him. From Ayşe and Güler, the cross-eyed woman who looks like his aunt is left half finished with a request for approval and love. He feels dragged into a world without his own choices. Nothing is enough for him. He's always on a quest. There's a cliff between his wishes and the life he has faced. He tries to integrate with the world by leaving the alienation he is in, but fails. This is an effort to find the lost Oedipal object and to resolve the trauma it has experienced in the past. He doesn't want to be intertwined with the world like the others. That's why C. is "*Aylak Adam* " He breaks out of from his family, the society he lives in; wandering around in the streets, in the coffee shops, in the restaurants stand unemployed and homeless. Because of family, marriage, culture, self, nation oedipal dorms. C. is a nomad without the ability to love and belong.

Results

As a result of the findings described above, the evaluation of "*Aylak Adam* " is a psychoanalytical study of the aforementioned type. The father, who was hated by his fondness for women, was evaluated with the psychological perspectives of Freud and Lacan, who took the place of the mother, the loving, sensitive Zehra aunt who filled her bed, and a neurotic personality trapped between them. C. cannot positively passes the mirror stage with his mother's death. He tries to establish this bond with his aunt, but your father's name prevents this. It was determined that women, who entered into the C.'s life, first unity was sought. It was determined that C. could not adapt to the symbolic order, that he opposed the Law of society Entering into language means breaking out of what Lacan calls "truth" beyond everything else to the symbolic period. Because of C.'s refusal to enter the symbolic circle, it is based on the novel that he chose to live in the imaginary period to be close to the "real" period where he provided his first integrity with his mother. The novel of Yusuf Atılgan is based on the "alienation" theme of the Oedipus complex/father's name Metaphore which is

important in entering the functioning of the individual's culture. It has been determined that the person who defines himself through the other is on a continuous quest when he is not the other, but has never found this object.